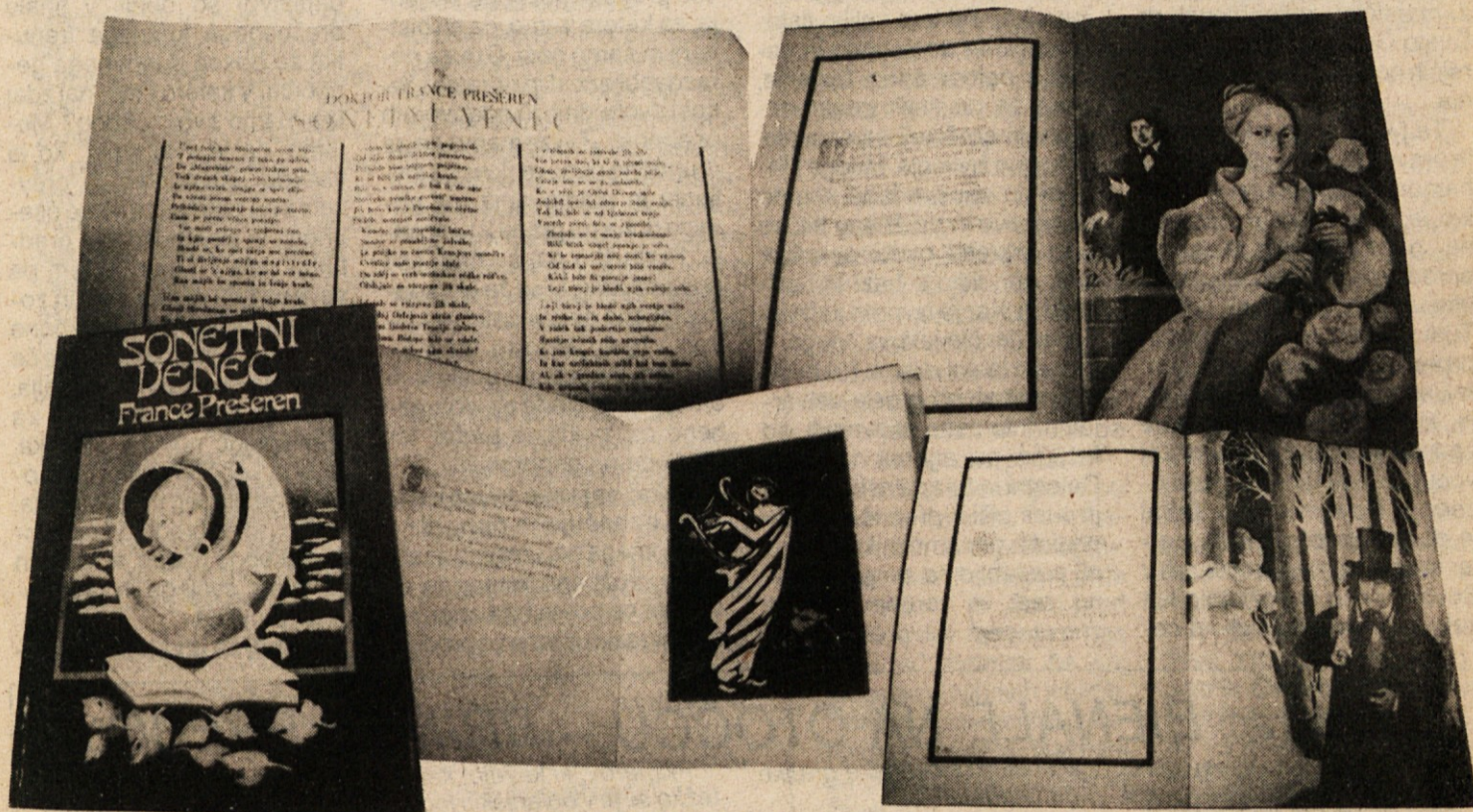

V tej številki sodelujejo:
Karel Bačer
Ivan Gregorčič
Janez Kolenc
Milan Markelj
Pavel Perc
France Režun
Severi Šali
Jožica Vogrinc
Ivan Zoran

DOLENJSKI RAZGLEDI

Zbral in uredil: Ivan Zoran

SONETNI VENEC V PONATISIH, SLIKI, GLASBI...

Prešernov Sonetni venec je prvič izšel v posebni prilogi ljubljanskega časopisa Illyrisches Blatt (Ilirski list) 22. februarja 1834, torej pred 155 leti. Pozneje ga je pesnik uvrstil tudi v svoje Poezije, kjer pa je bil tiskan v dveh inačicah. V prvi je Magistrale (kot 15., zaključni sonet) brez akrostiha (posvetila), v drugi, ki jo je Prešeren namenil predvsem svojim prijateljem in je bila natisnjena v manjšem številu izvodov knjige, pa stoji v akrostihu ime Primičeve Julije (»Primicovi Julji«).

Ta Prešernova tako svojska sonetna pesnitev, ki jo literarni zgodovinarji štejejo zavoljo tematike za najbolj enciklopedično, po obliki pa za najbolj artistično delo peresa tega velikega pesnika, je potem izšla še nič kolikokrat v samostojni izdaji, in to tako na Slovenskem kot tudi v tujini, seveda prevedena. Za natis so jo prirejali najrazličnejši častilci Prešernove poezije, med drugim kar več likovnikov. Narodilo se je kar nekaj takih izdaj, ko so likovni umetniki ilustrirali posamezne sonete Sonetnega venca oziroma poskusili izraziti vse-

bino in duha sonetov v likovni govorici, z risbo ali v kakšni drugi tehniki.

Ena najbolj znanih »ilustriranih« izdaj Sonetnega venca je tista, za katero je likovne upodobitve posameznih sonetov ustvaril akademski slikar Miha Maleš. (Te upodobitve so na ogled na razstavi, ki jo je KUD Krka pripravilo v počastitev slovenskega kulturnega praznika, in to v avli poslovne stavbe te tovarne v Novem mestu oz. Ločni.) Podobno izdajo Sonetnega venca je pripravila leta 1987 Prešernova družba, in sicer z ilustracijami Dunje Kofler.

V tokratni številki Dolenjskih razgledov objavljamo posnetke nekaterih ilustriranih izdaj Sonetnega venca, pa tudi drugih, od Plečnikove leta 1926 do Šlebingerjeve iz leta 1937. To pa je samo izbor najrazličnejših izdaj, ki jih hrani Študijska knjižnica Mirana Jarca. Sonetni venec pa je navdihoval tudi glasbenike. Lucijan Marija Škerjanc je na besedilo venca ustvarjal kantato, ki so jo prvič izvedli leta 1940 v Ljubljani.

I. ZORAN

Pavel Perc:

»PREIZKUSIMO SE V ALTER

Lanski prednovoletni čas je v prijetnem prostoru sevniškega gradu postregel z zanimivim kulturnim srečanjem. Ton so mu dajali člani sevniškega Odra mladih, predvsem s poezijo, nastalo v domačih logih. Vsebinsko alter scene, ki je potekala, kot se je zanj pač spodobilo, na moč spontano, brez vnaprej določenih obrazcev scenarija, je z marsičim zaznamoval dr. Cveto Gradišar, eden najstarejših pobudnikov tega srečanja.

Ta 50-letni Sevnčan, ki se je prav tiste dni srečal z Abrahamom, je že kot osnovnošolec in srednješolec nastopal na najrazličnejših kulturnih prireditvah, na odru in na tako imenovani glasbeni sceni. Tudi zdaj je z mislijo venomer pri kulturi, čeprav ga je življenje usmerilo na drugo področje, kjer poklicno deluje in je zadnja tri leta zaposlen kot vodja psihiatričnega dispanzerja v Novem mestu. Dejal je, da obstaja zamisel, da bi alter sceno, ki so jo preizkusili v Sevnici in se je pokazala kot zelo zanimiva, razširili na ce-

lotno Posavje, kasneje pa morebiti še kam drugam.

Svoje razmišljanje in nanj oprto snovanje v obliki alter scene pa je dr. Gradišar utemeljil takole:

»V svoji dolgoletni praksi in pri raziskavah na poklicnem področju, predvsem pri delu z duševnimi bolniki, ambulantnimi pacienti in socialno ogroženimi ljudmi, sem ugotovil marsikaj. Pri tem veliko tistega, s čimer se potrjuje in osmišlja polnovredno življenje, zlasti še po tistih posameznikih, ki so živeli samosvoje, duhovno življenje. Mnoge klasične in zapovedane sheme človekove in družbene biti se pri konkretni osebi porušijo; tako npr. tisto o bazi in nadgradnji. Kar je izvorno in izvorno, je le človekova vloga v njegovi lastni drami. Pri takšnih osebah so proste ustvarjalne interesne aktivnosti, so luč, ne pa ogorek življenja. Celostni in terapevtski pristop je pristnejši in prepričljivejši le pri tistih posameznikih, ki sami poskrbijo za svojo duhovno rast in zorenje. Vedno znova sem bil presenečen,

kaj vse lahko ustvarijo anonimni posamezniki, celo ali predvsem kot karambolirane usode ali naplavine življenja in družbe, pa naj bo kot pesniki, likovniki ali pa na področju kristalizacije življenjske filozofije.«

Kako lahko to povežete z alter sceno?

»Alter scena naj poseže v vse predele možnega življenja, za katere vemo, da so bistveni in samo naši. Gre za nerazosebljenost in nerazlaščenost svobodnih in odgovornih osebnosti. Zavzemamo se za drugačne osnove novega življenja in pojmovanja, za novega duha na pragu 21. stoletja. Pridružijo naj se nam tisti posamezniki, ki se že ukvarjajo s takšno dejavnostjo — kulturo, vzgojo, tehniko, inovacijami itd. Pri tem ni nikakršnih omejitev ne glede na izobrazbene oz. poklicne profile ter ne glede na generacije.«

In kaj naj tako inventivno delo označuje in ponudi?

»Pomaga naj ustvariti osebo in družbeno klimo, da se dokončno presežeta anonimnost in razvrednotenje produk-

tivnega, spontanega in ustvarjalnega dela. Prešeren je zapisal, naj vsakdo 'voli svojo vero in postave'. Zdi se, da je samo tako možno prestopiti ali podreti zid zunanjega in notranjega omejevanja človekove ustvarjalnosti. Tako družbeno verificirane človeku odtujene avtocenzure (samozaviralnosti) kot tudi komformizem (podaništvo) so dobili v finalu družbenega kriznega trenutka že obseg duhovnega genocida. V katero smer naj zdaj uravnamo svojo usodo? Menimo, da le v to smer, ko je vsakdo ustvarjalec in prevzema na gradbišču svoje osebnosti in skupnosti vsa gradbena dela on sam. S tem pa seveda tudi razvoj, rast in zorenje svoje lastne in družbene biti. A poglejmo, kolikšna je še razvojna in duhovna razdalja, da se prevesijo možnosti za prevladujoč položaj človeka, da bi ta končno postal gospodar in ne hlapec svojega dela, kapitan in ne brodolomec svoje in skupne usode, arhitekt in ne miner svojega in družbenega projekta.«

Kaj naj se izvajajo, ohran-

KOMENTAR

Ivan Zoran: BIENALE NA OTOČCU – PRIMER PREBOJA

V zdajšnjih vsesplošno kriznih in tako imenovani porabi skrajno nenaklonjenih časih pomeni vsak korak naprej ne le dogodek, vreden pisave z veliko začetnico, ampak v večini primerov tudi pravi preboj in zmago z dovolj močnim intelektualnim, predvsem pa ustvarjalnim in strokovnim oziroma produktivnim nabojem.

Če je tak korak narejen na področju kulture, velja to še toliko bolj, saj ni neznano, da so proti temu področju uperjena kopja kriznih razmer še posebej naostrena. Usvetljeno zbrušene konice teh kopij so se grozeče gostile okoli vseh, ki so kaj poskusili, zlasti še s čim novim.

Uspelo je samo tistim, ki so bili poleg vsega prepričljivejši, dovolj pogumni in vztrajni. Svetal primer za to imamo pravkar na Dolenjskem. Predstavlja ga vse v zvezi z

bienalom slovenske grafike na Otočcu.

Zdaj že vemo, da ta prireditelj bo in da bodo prvi bienale odprli na letošnji dan mladosti. Toda ni še dolgo tega, ko je bilo videti, da je za kaj takega zelo malo možnosti, češ da bi bil to tudi prehud finančni zalogaj. Še na okrogli mizi lanskega maja na Otočcu je bilo slišati takšne pomisleke. A kot rečeno, je bila ideja močnejša. Ponujala je nekaj, kar bi prekrvilo kulturo v tem delu Slovenije, Novo mesto uvrstilo med uglednejša središča in sprožilo akcije, od katerih bi vsi imeli korist, od kulture do turizma in gospodarstva. Vendar je šele tako predstavljena vzbudila širše zanimanje v Novem mestu in dobila zadostno podporo. Od prve pobude do uresničenja pa je moralo preteči kar nekaj let.

Primerov, ki kažejo, kako težko se je v dolenjskih logih prebijati iz kulturne sivine, pa je še več. Eden teh je povezan z literarno revijo, ki je Dolenjska še vedno nima in so vsi dosedanj napori zanj obtičali zgolj pri poskusih.

Morebiti bo dalo prizadevanje, da bi Samorastniška beseda postala takšna publikacija, kaj trajnejših sadov. Podobno usodo doživlja Dolenjska založba, ki je nekaj časa tu, nekaj časa tam, do varnega domicila pa ji nikakor ne uspe priti.

Očitno je, da se ji, kakor tudi reviji, vse to dogaja iz razloga, ker okolje še ni pripravljeno priznati in sprejeti domače, dolenjske knjige. Kako bi se sicer lahko zgodilo, kakor se je na zasedanju skupščine neke dolenjske kulturne skupnosti, da so se delegati tako rekoč uprli subvencioniranju Sige, brez sramu pa so izglasovali zne-

sek za popravilo poti k nekemu kulturnemu domu, kjer je glavni kulturni dogodek osmomarčevska veselica!

Res, preveč časa in prostora bi nam vzelo razglabljanje o tem, zakaj je (še vedno) tako, in tudi ugotovili bi kvečjemu lahko samo to, da je kulturna ustvarjalnost pri tistih, ki držijo roko nad porabo, obravnavana še vse prečesto kot dejavnost prostega časa, malone hobby, in tedaj kot strošek na škodo družbi »koristnejših« stvari. Žal pa tudi pri tistih, ki to porabo »drobijo« naprej, znotraj posameznih sisov, in še zlasti žal, ker so med nenaklonjenimi tudi delegati, katerih glas pa edinole velja. Še so torej blokade, proti katerim tudi močni intelektualni, ustvarjalni, strokovni, skratka produktivni naboji zaenkrat še nimajo prave moči. A doklej bodo še?

SCENI«

jajo in razvijajo nove zamisli, odpirajo nova pota?

»To gre brez zapovedi, monopolov, manipulacij, ki izhajajo iz samoustoličevalne in tržne kulturne politike. Pod tem moramo imeti v mislih kaotičnost, komercialno, populizme vseh baž, akustično in okulistično tirado, sodobne inkvizicije čutil pa pritlehne, primitivne in cenene kriterije. Javnost se tu najdeva kot predpražnik ali pisoar v pred-sobi družbene, politične in kulturne scene. Odbor novih poti' naj bi v začetku zbral zahteve, želje in predloge, ki bi pomagali pripraviti dovolj privlačne in uresničljive zamisli oziroma projekt. Gre za kulturna srečanja, brošure, vstop v javna občila, proste aktivnosti, preglede doseženega, odprta strokovna omizja in še kaj bi bilo moč navesti.«

Zakaj se zdi potrebno usmerjati pozornost v drugačno pojmovanje kvalitete in kulture življenja?

»Strokovne in javne raziskave so porazne. Petdeset odstotkov zaposlenih v Sloveniji nima poklica, štirideset odstotkov jih nima niti osemletke, več kot polovica Slovencev ne prebere na leto niti ene knjige. Število eksistenčno groženih ljudi se bliža 60 odstotkom. Čedalje več strokovnjakov beži drugam, v druge dežele. V inovacijah smo na začetku v vsej Evropi. Najhujše zlo je omrtvelost na socialno kulturni sceni dela in življenja. To je duhovna emigracija. Prevladujejo polovični in kaotični svetovni nazori, vulgarna sociala, uravnilovka povsod in za vsako ceno, volonterstvo, parazitski odnos in antirazumništvo. Slednje kot slepo črevo naše družbe.

Nova pojmovanja poudarjajo in vključujejo samoizobraževanje, samovzgojo. To je v tem našem utesnjenem prostoru, kjer se človek počuti kot pretepen pastorek politično tako impregnirane družbe, nujno, edina rešitev za izhod.

Imamo elitno, visoko posvečeno profesionalno kulturno inventivno sceno in na drugi strani kič, konfekcijski

Dr. Cveto Gradišar

torcido cenениh in primitivnih 'umotvorov'. V takšnih razmerah so nevarno obkoljeni tudi tisti amaterski kulturni napor, ki so razpršeni na vse strani in zaradi poplave takšnih estetskih brkljarij še zelo anonimni. Na tem 'brisanem' prostoru mora živeti in vztrajati, a vse preveč pritajeno in samozatajevano, naša ustvarjalna inventivna srenja.«

Komu je pravzaprav namenjena alter scena?

»Smotri so usmerjeni v prebujanje in opogumljanje ter v odpiranje ustvarjalnejšega dela, ki še vedno živi preveč na robu zanimanja in pozornosti družbe. Ali se večkrat vprašamo, kaj zmoremo in želimo početi s svojim aktivnim življenjem, z našimi možnostmi in potenciali? Se sprašujemo, kaj nas gradi ali podira, da bi tako okrepili svoje življenjske moči in sposobnosti?«

Novi pogledi prinašajo tudi drugačno inventuro v srcih in glavah. Ustvarjalnost je in ostaja še naprej poljubna in igriva. Ustvarjalnost in družbena klima bi se morali vzajemno pogojevati. Povezovanje razvitejšega sveta, denimo Evrope, je rezultat sociokulturnih danosti, civilizacijskih dosežkov, ekonomsko-tehnološkega razvoja, integracije. Pri nas pa je na vrhu te obrnjene piramide dnevna politika včasih kot inflacija.

Preizkusimo se, ali sprejemamo izzive za sodelovanje pri oblikovanju drugačnega programa interesnih dejavnosti. Monizem v kulturi in ustvarjalnosti naj nadomesti pluralizem. Javnost naj stopi na družbeno sceno kot primarni subjekt te družbe, kreaturnost naj se umakne kreativnosti, dogme, fetiši, tabuji, idoli, in kar je še tega, naj se vrnejo v strugo življenja in skupne usode.«

Ivan Zoran: NEKAJ OBLETNIC

Odlistali smo že pet tednov novega leta in tudi šesti bo zdaj zdaj za nami. »Čas je trenutek«, bi vzkliknil pesnik, »kot vnebovzete zvezde«. Res se jadrno eden za drugim podijo ti dnevi, kot da bi jih kdo z bičem sproti naganjal v preteklost. Pa se zdi, da se je leto komaj začelo...

Kakšno bo to 1989. leto? Kaj nam bo prineslo, kaj vzelo? Bo leto izpolnitve naših pričakovanj ali nas bo obremenilo z novimi padci? S čim nas bo zaznamovalo? Kaj nam bo ob izteku vtisnilo v spomin? Po čem ga bodo prepoznali zanamci? Po katerih in kakšnih naših delih, dejanjih? Sprašujemo se, kakor so se morebiti spraševali tudi naši predniki, ali so v življenju naredili kaj tako vrednega in trajnega, da so s tem odvrnili od sebe pogoltni vrtnec pozabe.

Ljudi se spominjamo po njihovih dejanjih. Po »očetov naših imenitnih delih«, kot bi dejal Prešeren. Šele ko imamo ta dela pred očmi in v zavesti, nas začena zanimati še kaj drugega o njihovih tvorcih. Denimo, vsaj mejniki iz njihovega življenja. Najmanj pa dva: od kdaj do kdaj so živeli.

Tudi leto 1989 je leto pomembnih obletnic. 200-letnica francoske revolucije, 600-letnica kosovske bitke in še kakšno zgodovinsko obletnico iz zgodovine bi lahko omenili. Tudi iz slovenske, pa ne nameravamo pisati o tem. Zanimajo nas druge, kulturne obletnice. Obletnice rojstev ali smrti slovenskih mož, ki so se trajno zapisali v slovensko besedno umetnost. Pa pogledimo!

Letos poteka 400 let, kar je v Ljubljani umrl Jurij Dalmatin, rojak iz Krškega. Trajno slavo in časti si je pridobil s prevodom Biblije v slovenski jezik. Včeraj, 8. februarja, je minilo 140 let, ko se je v Kranju izteklo življenje dr. France-tu Prešernu, največjemu pesniškemu duhu slovenskega parnasa. V spomin

nanj Slovenci že štiri desetletja in pol praznujemo vsako leto 8. februarja svoj kulturni praznik. Dvajset let za Prešernom je za vselej utihnil Simon Jenko, pesnik Sorškega polja, od takrat pa je že 120 let.

Sto let po Prešernovi smrti so v Ljubljani položili k večnemu počitku pesnika Otona Župančiča, viniškega rojaka. Štirideset let že počiva Župančič skupaj s Kettejem, Murnom in Cankarjem v tako imenovani grobnici slovenske moderne. Kette je umrl prvi, pred 90 leti, nato Murn, najmlajši med vsemi (letos je 110-letnica njegovega rojstva), potem Cankar.

Isto leto kot Župančiču se je izteklo življenje še dvema pomembnima književnikoma: Francu Govekarju in Slavku Grumu. Slednji je večji del mladosti preživel v Novem mestu, kjer je bil priča »novomeški pomladi«, najbolj znan pa je po drami Dogodek v mestu Gogi.

In še se spominjamo: Pred 110 leti je bil rojen pesnik Cvetko Golar, tihi sopotnik moderne. Pred 30 leti je umrl pesnik, dramatik, »kapitan Drame« Pavel Golia, trebanjski rojak. Pred 20 leti sta za vselej zatisnila oči mladinski pisatelj Josip Ribičič in pesnik in pisatelj Tone Seliškar. Tudi to velja zabeležiti: pred 90 leti je bil rojen slovstveni zgodovinar in pisatelj Anton Slodnjak, avtor tako imenovane slovenske trilogije, ki jo sestavljajo romani o Prešernu (Neiztrohnjeno srce), Levstiku (Pogine naj, pes) in Cankarju (Tujec).

Pred 170 sta v Ljubljani umrla Žiga Zois in Valentin Vodnik, slovenska prosvetljenca. Prvi baron, drugi duhovnik, a tudi pesnik. Pesnik, ki se je zavedal pomena svojega poslanstva in tega, da spomin na človeka ohranjajo le njegova dela. »Ne hčere ne sina / po meni ne bo, / dovolj je spomina, / me pesmi pojo«, je zapisal.

Milan Markelj:

PROSTI PRELETI SEMEN

Seveda sem najprej mislil, da smo si ljudje, če ne že enaki, pa vsaj močno podobni. Da se v vseh nas pretakajo enake želje, enake misli, enaka počutja in v zelo podobne barve in zvoke zamaknjena razpoloženja.

Odtod je izviral moj nenavaden občutek človekove ukorenjenosti v resnico samo, v srkanje njenih sokov in prepletanje njenih dihov med vsemi. Napajal se je iz sicer neznanega vira, a kot iz življenja samega. Se pravi, da sem verjel: v rastoči plimi življenja se prej ali slej izkažeta resnica in pravica, ni mogoče prikriti osnovnih barv, s katerimi so prebarvana naša najgloblja bistva.

A občutki take vrste lažejo. Bolj ali manj je lažnivo vse, kar iz njih raste in se razrašča. Postati bi morali drevesa, potem morda...

Drevo.

V našem z lesno industrijo preplavljenem mestu ta beseda zveni nekoliko pokvarjeno. Je kot par čevljev, ki jih še obhoditi ni potrebno, le vržeš jih stran. Je slabše, kot če bi rekel, da želim biti izumirajoči dinozaver, ki nikjer ne najde svojega muzeja. Ali nekaj takega. Morda niti ni besede in metafore za takšno pocinkano žlebovino in izgubljenost.

Dejstvo je, da v našem mestu ne pomeni čisto nič, če spoznaš, da bi moral biti drevo.

A kakšno spoznanje je to! Kakšno razkritje! Malo veselo, malo žalostno, malo nič od tega.

Vanj stopaš skozi droban spomin na davna šestdeseta leta.

Begali smo po ulicah in pisali parole o imperializmu Sovjetske zveze. Narisali smo, prenapolnjeni z ogorčenjem in sproščeno napetostjo, od prvega postajališča za avtobus do vhoda v informacijsko pisarno dolgo vrsto tankov in nad njo zapisali EKSPRES MOSKVA — PRAGA. Silno pomembni smo si bili. Segli smo zgodovini v mednožje in jo malo stisnili. To smo tako prekleto jasno čutili. Ta naš upor zoper blede obraze starejših tovarišev, ki zbegani niso vedeli, kaj naj si mislijo in kaj naj naredijo, ko je radio scurljal prve vesti o sovjetskih

vojakih na ulicah Prage. Tipali so za ostanki svojih prepričanj, iskali hrbtenice. Mi pa smo in sovjete in socializem in srp s kladivom vrgli kot izbljuvke, ki so nas predolgo tiščali, po asfaltu ulic in po zidovih hiš, na pole papirja, s katerim smo polepili mesto, ob nje pa zrisali kljukaste križke, zapisali strašne besede IMPERIALIZEM, AGRESORJI, TEPTALCI SVOBODE.

Zgodovino smo prijemali za mednožje, prav nič pa nismo vedeli, da se v zelenečem listju kostanjev tiste pomladi razpirajo neslutene moči. Nismo čutili velikanskega napona, lomljenja in treskanja mrtve snovi, ko se je pod močmi dreves pretvarjala v živo.

Drevesa so bila za nas tiho. Niso nam še govorila. Njihov jezik je bil za naša zamašena ušesa tišina. Govorila so nam o blodnosti našega požetja, že takrat so nas tolažila za kasnejše grenkobe. A kdo bi takrat razumel vkopanost v zemljo, to neodpovedljivo odločnost, da rasteš in si v tleh. Semena naj nosi! Semena so odprta možnost. Šele ko si rast, si. Si, kar si in iz česar si. Ni mogoče več letati okoli, na krilih še tako veličastnih sap ni korenin.

Ko smo pisali ogorčene besede zoper sovjetske tanke na ulicah Prage po naših ulicah in zidovih našega mesta, ko smo povezovali ulice dalj-

ne Prage, o kateri smo sanjali z očmi zgodovine in literature, z ulicami našega mesta, so nad nami šepetali kostanji svoje lesene pogume in strahove, svojo prдавno odločenost živeti na enem mestu in se spopadati z okoljem, ga oblikovati in se preoblikovati ob tem, propasti, zmagati, vztrajati, biti. Doseči, da si na nekem mestu, v nekem trenutku čvrst, ne pa plavati izgubljen s pohlepnostjo po nekoreninskem bivanju.

To se pravi biti drevo.

Pod kostanjevim drevesom se je dvignila v poletno soparino dneva tudi ona. Rasla je iz rumenine točenega piva in iz globoke užaljenosti prijatelja, po katerem so se na drobno pasle svetleče se kapljice potu. Vstala je iz pozne popoldanske ure in določenega nerazumevanja med nama, ker nisva vedela, ali meriva samotnost ali živost najinih življenj ob besede, ki sva jih izstreljevala v podobe upora.

Je slučajnost ali zakonitost, da je imela ime drevesa?

Spominjam se, da je imela kurblijiv pogled. Imela je tudi mehka, vsa roznata ramena, na katera si se lahko mimo-grede naslonil in zavonjal blazine, na katerih nikoli nisi in nikoli ne boš spal. Imela je nihajočo hojo v bokih, imela je razpršenost v očeh. Raztrešena je bila tako, da si takoj vedel, da je lahko naslednji hip

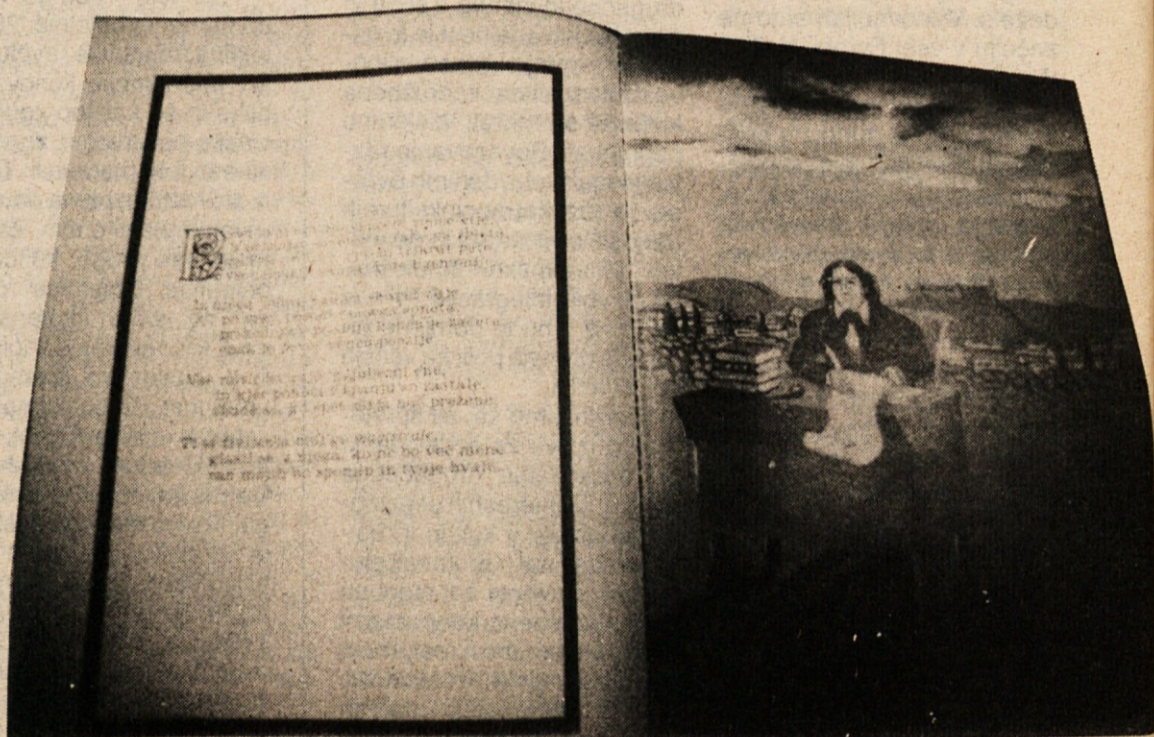
tvoja, potem pa ni več hipa, ki bi ti odprl pot do nje. Spuščen kot plenička, ki jo pomladanski veter odtrga z vrvi in nosi po soseski s prikritimi kriki posranega dojenčka.

Nekateri ljudje nosijo ime-na dreves.

Samotnost človeka je strahotna puščava. Ogibamo se je, kadar se nam pokaže v osuplih očeh bližnjih. Ko se sami srečamo z njo, smo še toliko bolj prazni in brez upa, ker nismo že prej z bolečinami in trpljenjem drugih krenili skoznje.

Z Jelko sva pisala protisovjetske parole po asfaltu ulic. Bila sva vznemirjena; morda so se kapljice potu srebrno svetile tudi na najinih sencih.

Prišla je odločna in prestrašena k nam in vprašala, ali se sme vključiti v našo akcijo. Sami nismo imeli niti pojma, da gre za kakšno akcijo. To nam je bilo nekaj povsem tujega. Ravnali smo samo tako, kot smo mislili in govorili vse tiste dolge ure v kavarni in malih bifejih ob delikatesnih trgovinah, ko smo zliвали vase kave, pili rum in sadjavec pa motnih oči spremljali nihanje riti mestnih gospa v trgovino in iz nje. Akcija! Kako svinjsko daleč od našega življenja je bila ta beseda! A ona jo je izrekla tako preprosto, tako samoumevno, kot da gre za kruh in vodo. V njenih ustih jo je bilo slišati lepo in

preprosto pa malo opolzko, čisto malo, le toliko, da je še dražljivo.

Pisala sva parole po asfaltu in stenah hiš in se včasih kot po naključju dotaknila s kormolci, z ramenom, s prsti. Dotikala sva se tudi s pogledi, s tistimi hipnimi pogledi skozi parole, skozi odpadajoče drobce krede, skozi drobce ometa starih hiš. Še danes se mi zdi, da drugega ni bilo.

So v nji že bile vrezane prihodnje brazgotine in rane, užaljenosti in ponižanja? Z drobci krede na prstih in z nekakšno plahostjo in begavostjo v očeh se je pretočila vame tisti dan. In z njo nejasno hrepenenje korenin po prostem preletu semen.

Nisva se poznala in še danes se ne poznavata.

Ko smo se napisali in nalepili in naletali po mestu, smo svoj srd sipali na pomočene mize z ultrapasom. Govorili smo, spuščali besede na mizo in pod mizo, proti stropu, drsali ob popisano steno, na kateri so kraljevali Stjepani, Mujoti, Marki, Hasani in jošuJNA. In nismo vedeli, da so besede nekaj praznega, da ne morejo zajeti tistega, kar smo bili, ko smo držali kredo v rokah in ko smo poslušali vojake iz bližnje vojašnice, da nas bodo pojebali in postrelili, ker smo proti socializmu in slavni sovjetski Rusiji. Mize so bile kot dan poprej, kot dneve poprej in kot dneve poslej, ko jih že ni bilo več. Mujev, Markov, Stjepanov in jošdanov se ni držalo nič trdnega, bili so le dih pred potezo pleskarjevega čopiča.

Jelka je imela po končanem praskanju po zidovih in njeni tako imenovani akciji moten pogled. Gledal sem jo prek bleščav ultrapasa. Tujka v mojih poželenjih, sprotno zaraščanje mojih njiv.

»Meni je tako lepo, kot kadar slišim od Presley Love me tender,« je rekla z grlenim glasom.

Takšnih dimnih arabesk, kot so se obešale pod nizki strop malega prostora ob delikatesni prodajalni spodaj na Trgu, tistih vijugic in krivuljic, kot so se spletale okoli glav v tistih davnih dneh, ne, takšnih cigaretnih meglic ne bo nikjer več in nikoli.

Semena spominov rojevajo klavrno cvetje. Cima spominov ima krmežljave oči v današnje dni. Priokus življenja.

A tistikrat ni bilo življenje prav nič več in prav nič manj. Enako neoprijemljivo, enako oprto v preteklost in zazrto v

bodočnost. Le naše oči so bile svetle in manj smo slišali govornico-dreves. Zato je koprena žalosti nad nami sedaj in od sedaj nazaj v tiste dni.

Nekateri ljudje imajo ime-na, sposojena od dreves. Ne vem pa, ali imajo kaj drevesnega v sebi. Jelka je odšla kot veter, kot dih večera. Ni bila vihar, ki bi trgjal veje in cefral listje. Niti vetrič ni bila, da bi zamajala veje. Bila je le odsev neke svetlobe, za katero se je nekoč zganilo seme. Sanjana luč, nespoznavna toplota.

Tako je bilo, ker sem mislil, da smo si ljudje, če ne že enaki, pa vsaj podobni. Da se lahko začutimo in občutimo. Pojil sem se iz te misli. Verjel sem v pravičnost. In zato sem šel na ulico risat tanke. Srečal pa sem Jelko.

Svet ni pravičen. Lepe misli so papir. Človek je drevesno bitje. Zažrt v svoja tla, sklonjen pod težo lastnih sadov.

Samo semena prosto letajo. So klici teže drevesa. In zato nekje in enkrat morajo pasti in pognati in postati drvo. Še prej ko umrejo, se dih svobodne teže semen sprosti v zemljo in pronikne do korenin drugih dreves kot daljni, pozabljeni sen, kot spomin na izgubljeno ljubezen.

Potem nam kostonji zvečer skozi rumenilo točenega piva nekaj pripovedujejo. Potem ne razumeš prijatelja, o kom govori, ko omenja neko žensko, ki nekaj počne in ima od teh dejanj vse težke oči in preteklost in dušo. Ni več hrepenjenja semen. Prešlo je in ni tudi čvrstine korenin. Je le kopic besed pod šepetanjem širokolistnih kostonjev, ko pivo skrivnostno klokota v želodcu in te sili k skorajšnjem scanju.

Kaj bolj drugače tudi biti ne more.

Severin Šali: Kje je odgovor

*Kdo sem, zakaj, in odkod?
Kam grem? Kaj je moja bit?
Je vredna kaj moja pot?
Sem jasen ali sem skrit?*

*Le kdo mi odgovori?
Kje se resnica skriva?
Sem v času, ki z mano beži,
le kliča, samo na pol živa?*

*Roji samih ugank,
dvoma, ki pronica vame,
visim kot sredi pajkovih zank,
visim nad mrakobo jame.*

*Mi kdaj postane vse jasno,
me morda smisel vsega obsije?
Mi je življenje hasno, nehasno?
Kdo mi skrivnost odkrije?...*

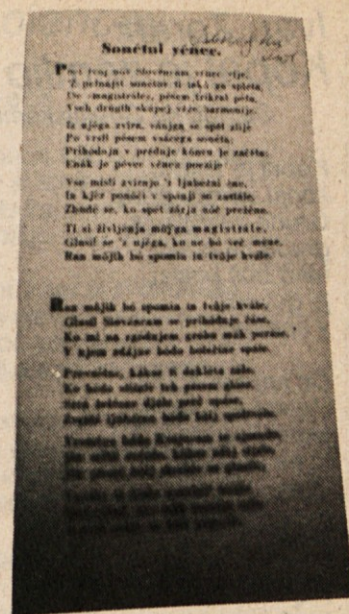
V Dantejevem krogu

*Zašli smo v zakleti krog,
duši nas strupeni smog.
Skriti so sledovi zarje,
mržnja sprošča viharje.*

*Okrog podi se divja jaga,
grozi, da nas stisne, premaga.
Da nas osorno in jezno
pahne v globel, v brezno.*

*Gosfi se črna temina,
leden dež po nas klesti,
a v nas je svetloba, jasnina
in nič nas ne more zmesti.*

*Rod krepka je korenina,
mi sebi in domu smo zvesti!*

Ivan Zoran: Moja beseda

*Če kaj velja moja beseda
ali ne,
tole pravim:
kmet, pesnik zemljé
bom nekoč,
kot je bil oče.*

*Njive je v verze oral,
z jambi jih je zasejal,
ajdove pesmi žel.*

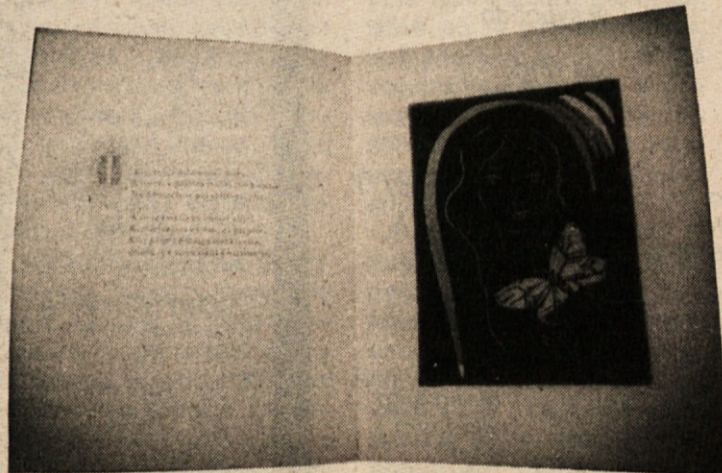
*Ne, ne prisegam,
le pišem,
kar srce mi pravi:
kmet, pesnik zemljé,
to zagotovo bom,
hočem biti kot oče.*

*Njiva bo velik rjav list,
plug bo peresnik,
sinje nebo navdih.*

Jožica Vogrinc:

*Tišina doni od objetih debel.
Zadiši po praproti, listju, večeru,
po mehki nekdanjosti...*

*Zapojem
s trnom
v pr
si
h*

Ivan Zoran: Kopal je zemljo

Samotarju Gmanjskemu

Kopal je zemljo,
konju edincu grob.
Gruda za zglavje,
gruda na prsih —
tako boš poslej,
je govoril
v somrak.

Do jutra je kopal.
Potem je naredil
lesen konjski križ
in se prekrižal:
Ti moja uboga,
ti moja krotka
žival.

Naj ti bo milosten
konjski bog,
konjsko sonce
naj sije ti
v konjskem raju.
Na veke vekov,
amen.

France Režun: Krivda šibkih

Mnogo semen
sanja prezgodaj in predolgo.

Osamljena
od viharjev luči,
šumenja dežja,
od modrine neba
in ptic v krošnjah

ne slišijo bobnov svojega jutra.

Ko se zbude,
je njihov čas že odšel.

Drobec zime

Črn molk zemlje,
odet z belim molkom snega.

Nad mrtvim poljem mrzlo nebo,
pod mrzlim nebom krošnje vetra,
v krošnjah vetra zgubljene snežinke.

Zameten kozolec.

Po sivih tramovih prezebajo ptice,
les še vedno sovraži žeblje,
pod slamnato streho se zbira tema.

Včasih jo zamaje pasji lajež

Severin Šali: Hvalnica samotni cesti

O ljudje mojega časa!
Zakajenih duš, zasmojerih src,
krivih misli in lažnih besed,
ujetih v kletke avtomobilov,
v divje hitrosti letal in raket —
ali iščete izgubljeno modrost?
Ali sanjate kdaj, kaj pomeni
popotniku dobra, stara
samotna cesta, ki pelje siva
in prašna skozi tokave in hoste?
Ali še veste, hitro živeči
ljudje mojega časa, kakšna radost
je počitek pod starim hrastom
ob tej cesti, na mehkem mahu,
ob brenčanju čebel in petju
pisanih krilatcev?

O izgubljeni ljudje mojega časa!
Na kaj vse smo pozabili, kaj vse
nam je odvzeto, da ne moremo
biti v sebi srečni in bogati.
In kako nazadujemo v vsem
tem napredku?

Kdaj še slišimo ropotanje voza,
švist biča in rezget konja
po stari, samotni cesti? Kdo
še občuti slastnost skorje,
ki jo poplakne s čisto
studenčnico? Pod starim hrastom,
ko prijetna sapa šepeta
stare bajke drevju in travi?

O, vsaj včasih pustimo asfalt
in beton, brezplodno naglico
dni pa pojdimo oprtani,
nezahtevni, preprosti popotniki,
vdani življenju, po stari prašni
in zvesti, samotni in naši
življenjski cesti!

Ivan Gregorčič:

Čakam

Čakam
da iz zgoščenih skladov
tesnobe
priteče žarek
cepljen
za razsvetljeno sobo
z okusom po zrelem sadju
z drevesa
ki raste
v svobodo

da smrt
ne zasede
poletja
v prsih.

Pesem

valčki
malčki
nežno
snežno
ljubko
se ljubkujejo
okroglasto
vijugasto
se mi
sanja
pesem

Jožica Vogrinc: Moj Hrib

Ne joči, moj hrib,
če slekli so s tebe smaragdni plašč.
Vem, sram te je.
Nag si in zebe te.
Včasih sva skupaj sonce lovila,
balinala z njim in se veselila.
Bilo je toplo.
Zdaj me ob pogledu nate zmrazi.

Ne joči, moj hrib,
če strgali s tebe so petje, veselje in s
če prazni koši spiyo
v pajčevinastem času,
če brente razsute ležijo
v zaprašenem spominu...
Ne joči.
Nekoč bo luč na vso moč
prazno noč razsvetlila
in spet boš srečen.
Ker ti si večer.

Črno (Očetu rudarju)

V požrešnem žrelu
železne mišice žrejo živo črnino.
Črni žulji.
Črn zrak.
Črna čustva.
Črn čas.
Žrelo želi žrtev.
Rožlja z zobmi.
Žarek, kje si?
Nedosežen odžari.

Žrelo izliže moč.
Bodočnost počrni.

Severin Šali: Svarilna balada

Teci, beži s te poti —
miljniki na nji so zli!
Pokrivajo jo sence črne,
jo prehitro noč zagrne.
Kdor po nji gre, se ne vrne
zanj več dneva, jutra ni!

Je pot z grehoto tlakovana
je proti niču naravnana,
pa naj jo ravna kdor koli —
s kletvijo ali ko moli.

Saj več krivih je poti,
a zlobne, kot je ta, je ni!
Če nanjo stopiš, po nji gre
nikjer v svetlobo ne prispe
le mrzno seješ med ljudi.
Ni začetka ji, ne konca,
je kot kača, zvita v krog,
skrita je pred žarki sonca,
bojita se je Vrag in Bog!

Ko jo vidiš, brž se vrni,
da ne izgineš v noči črni,
da se rešiš zlih moči,
da sončne ne izgubiš poti!

Janez Kolenc:

Pišem

Pišem s strastjo.
Mere poetik
vse odpovedo.
Čutim moči,
vdrl v nebo bi,
razgnal bi pekel,
a v pesti prhni.

Vidim obljubljeni,
slišim šepete
Lepote zaljubljene.
Živa beseda
v ustih duši.

Pišem in noč
zimsko okrog,
ogoljena veja
v burji ječi.
Kdaj kdaj
v šipo udari:
Sebe in drugih
več ne slepari.

Sebi

Ne moreš svojih blodenj tajiti.
Le hodiš, brez kažipotov,
kar tako, po gmajni počez.
Veš, vse poti in vse besede
k Molku drže.
Le v njem se poznalo bo,
da nekoč si živel.
Iz grobne temine bo tvoje
jasnejše žarelo,
pod soncem tajeno.

Ljubim noč

Ljubim noč.
Zbriše uhojeno,
ki jasno kaže
v vse smeri,
a pred vprašajem
ponikne.

Noč zbriše obraze
zastrašujoče
in v sebi duši
dnevni ropot,
ki reže, topi,
da roža ob cesti si
s prahom posuta.

Ponoči je mir
in vode sproste
prosojno razigranost,
da grmi in kamni
z zvezdami
po vodnih gladinah
plešejo.

Ponoči sem Jaz
in v mojih očeh
se zvezde prižgo
za mir
in topli vetrovi
iz mene pijo
sanje in v dalje
in dalje
semena neso,
da morda še kje
vprašaj bo pognal,
ki bo zavetje
iščočim dajal
na poti za razodetje.

Pesmi obsojencev

Sreča

Sreča, kdo ti je ime nadel,
ko si tako nestalna,
kdo zate prvi je trpel,
ti divja reka, kalna?

Kot vihar si prihrumela,
porojena v trpljenju,
moč spominom si vzela
v ljubezni hrepenenju.

Sreča vse spreminja;
ko je ona poleg mene,
sled preteklosti izginja
v svetove nerrojene.

Spomin

Spomin
nate, drago dekle,
na mojo vasico v dolini,
na kolovoze, poti,
na trdo garanje,
na tvojo lepo besedo.

Skoraj pozabil sem
tvojo podobo,
kakšne imaš lase,
kakšne imaš roke.

Vem samo, moje drago dekle,
da si imela modre oči,
da si imela neskončno
majhno in dobro srce.

(Iz pesniške zbirke Procesija brez-
zimnih, posebne izdaje Razpotij,
glasila KPD Dob pri Mirni)

Bodi moja

Dala si mi noge,
pa ne morem hoditi,
dala si mi plavuti,
pa ne morem skoz vôle,
dala si mi peruti,
pa ne morem poleteti.

Daj mi ljubezen,
pa bom shodil,
postal bom riba,
postal bom ptica.
Ljubila se bova v morju,
silno, kot valovi divji,
ljubila se bova med oblaki,
kot meglice nežno.

Ljubila se bova
in hodila čez polje
med gozdovi,
mimo cest
in mimo ljudi.
Živela
in doživela vse,
kar nisva.

OB 300-LETNICI »SLAVE VOJVODINE KRANJSKE«

V skrajnem zahodnem delu Krškega, ob cestnem polmeandru, ki se pri nekdanji cerkvi sv. Duha, zdajšnji galeriji, s svojim iztočnim krakom spaja z magistralno proti Sevnici, še stoji stara hišna »trdnjava«, zadnji dom Janeza Vajkarda Valvasorja, ki je v njej leta 1693 tudi umrl. Ob vogalu te hiše, skoraj ob cesti, stoji pred leti postavljeni spomenik s podobo tega za našo zgodovino tako pomembnega moža, pisca »Slava vojvodine Kranjske« in drugih del.

Letos mineva 300 let, odkar je Valvasor dal na svetlo zadnje od petnajstih knjig, ki sestavljajo »Slavo vojvodine kranjske«, njegovo najboljše delo. V ta

opus, ki je nastajal dolgo vrsto let, pri sestavi pa so pomagali številni pomočniki od risarjev do bakrorezcev, je Valvasor vložil tako rekoč vse svoje premoženje, da je na koncu celo obubožal. Velikanske stroške je imel že s tiskarno, ki je delovala v njegovem gradu Bogenšperk, in kljub temu da je bil kot baron dokaj premožen, mu je imetje kopnelo kot sneg ob spomladanski odjugi.

»Slava vojvodine Kranjske« je izšla v nemščini (pod naslovom »Die Ehre des Hertzogthums Crain«), in čeprav je od takrat, kot rečeno, že 300 let, je Slovenci še ne moremo brati v celoti v svojem jeziku. Resda smo neprekosljivo vneti

Valvasorjevi častilci in nanj ponosni kot le na malokoga od svojih rojakov, vendar pa, očitno še ne premoremo moža, ki bi to zajetno in temeljno delo naše zgodovine tudi v celoti prevedel. Izšle so le priredbe (npr. Valvasorjevo berilo, »Slava vojvodine kranjske« v priredbi Mirka Rupla), neznanško veliko študij in raziskav, ne pa še prevod vseh knjig »Slave«.

Poznavalci trdijo, da je najpomembnejša od vseh petnajstih knjig, ki sestavljajo »Slavo vojvodine Kranjske«, enajsta knjiga. To je knjiga o gradovih, ki je od vseh tudi najboljše. Branko Reisp označuje to knjigo kot literarno topografijo, ki na 730 ločeno

oštevilčenih straneh s 324 ilustracijami med besedilom in 13 bakroreznimi prilogami po abecednem redu popisuje in ilustrira mesta, trge, stare in nove gradove, samostane, poleg tega pa še vsakovrstne znamenitosti na Kranjskem.

Vseh v tej knjigi opisanih mest, trgov, samostanov in gradov je 337, se pravi, da je Valvasor pri popisu upošteval skoraj vse objekte, nedvomno pa vse tiste, ki so se mu zdeli pomembni. Tako je ta knjiga prav zaradi svoje vsebine postala nekakšna ljudska knjiga, saj je v njej skoraj vsakdo našel tudi podobo in zgodovino svojega kraja ali bližnjega gradu in mesta.

I. Z.

Gradivo za dolenski biografski leksikon (25)

V prejšnjem nadaljevanju dodaj za geslom LINHART ANTON:

LINHART VILJEM šolnik

R. 18. maja 1846 v gradu Losensteinleiten pri Steyru, u. 10. jan. 1932 v Maria Grunu pri Gradcu. Maturiral na novomeški gimnaziji 1866, študiral matematiko in prirodoslovje v Gradcu, bil šolski nadzornik za Kočevje, organiziral nemško učiteljstvo na Kranjskem in ustanovil ter urejal glasilo Laibacher Schulzeitung. — SBL I, str. 672.

Geslo LOVRO popravi v LOVKO!

LOŽAR SLAVKA publicistka

R. 6. marca 1913 v Novem mestu. Diplomirala na učiteljsku v Škofji Loki, poučevala v Šempetru in Loškem Potoku, po vojni v službi v Dol. muzeju. L. 1981 ob razstavi izdala katalog Novomeške gostilne in gostilničarji od konca 18. stoletja do druge svetovne vojne. V rokopisu ima izdelano monografijo o nekdanjih gostilnah in gostilničarjih na območju novomeške občine. — Osebnosti podatki. Dolenjski list 5. marca 1981 št. 10, str. 9.

LJUBEJ FRANC politik in publicist

R. 25. jan. 1898 v Dolu pri Ljubljani, u. 5. marca 1985 v Ljubljani. Kot predstavnika levega krila Sokola bil član Vrhovnega plenuma in Izvršnega odbora OF, SNOS in AVNOJ. Odlikovan s Partizansko zvezdo in drugimi visokimi odlikovanji. Avtor knjig: Odločitve. Boj za demokratizacijo sokolstva na Slovenskem (1980); Za sokolskim praporom (1985). — EJ V, str. 559. Bitka, kakor življenje dolga, str. 244 — slika.

LUCAS AGATHOPEDIUS gl.

DRINAK LUKA

LUKA IZ DOBREPOLJ gl. **DRI-NAK LUKA**

LUNAČEK ALEKSANDER šolnik, sadjar in čebelar

R. 8. dec. 1864 v Travniku (Loški potok), u. 5. nov. 1934 v Šentrupertu. Učiteljeval na Trebelnem in v Šentrupertu in dopisoval v razne liste. Tu ustanovil Bralno društvo, bil soustanovitelj Ciril-Metodove podružnice, Sokola itd. — Ribnica skozi stoletja, str. 23 — slika.

LUNAČEK PAVEL-IGOR organizator partizanskega zdravstva

R. 31. jan. 1900 v Šentrupertu (sin Aleksandra), u. 2. apr. 1955 v Ljubljani. Promoviral na zagrebški medicinski fakulteti 1927. Po prihodu na osvobojeno ozemlje 1942 organiziral centralno partizansko bolnico in postal njen upravnik. Bil je glavni organizator partizanskih bolnic na Dolenjskem, član SNOS in AVNOJ. Po vojni univ. profesor v Ljubljani. EJ V, 564. Dol. razgledi 19. apr. 1973 2. snopič št. 5, str. 71 — slika.

LUNAČEK SLAVA medicinska pisateljica

R. 31. dec. 1898 na Črnem Vrhu nad Idrijo, u. 31. dec. 1978 v Ljubljani. Osnovno šolo in nekaj razredov je napravila v Novem mestu. Knjižna dela: Vsakemu otroku zdrave počitnice, Otrok od spočetja do pubertete, Zdrava letovanja. — Glasilo DPM 1979 št. 1.

LUNDER IVAN šolnik

R. 1843 v Vel. Laščah, u. 16. jun. 1910 na Glincah pri Ljubljani. Učiteljeval na Igu, v Stari Cerкви, Radečah in na Raki. Pisal v UT in pedagoški letnik. — Novak, Gradivo, str. 252.

LUSCHIN ANDREJ vit. **EBEN-GREUTH** pravnik

R. 4. okt. 1807 v Ravnem Dolu pri Ribnici, u. 31. okt. 1879 na Dunaju. 1850—54 bil državni pravnik v Novem mestu. — SBLI, str. 685.

LUSCHIN ARNOLD vit. **EBEN-GREUTH** pravnik in numizmatik

R. 26. avg. 1841 v Lvovu, sin prejšnjega, u. 6. dec. 1932 v Gradcu v Avstriji. Osnovno šolo in dva gimnazijska razreda je napravil v Novem mestu. Bil dolgo let univerzitetni profesor v Gradcu in rektor. Ustvaril temelje za srednjeveško pravno zgodovino v naših pokrajinah. — SBL I, str. 686.

LUSER p. KONŠTANTIN (Jožef) nabožni pisatelj

R. 23. febr. 1849 v Novem mestu, u. 9. jun. 1919 v Ljubljani. 1898 in 1901 bil izvoljen za provinciala slovenske frančiškanske redovne pokrajine. — SBL I, str. 687.

LUŠTEK MIRO zgodovinar **NOB**

R. 24. junija 1916 v Novem mestu, U 26. marca 1971 v Ljubljani. Pred vojno učiteljeval na Bučki, med vojno intendant partizanske bolnišnice pri Glavnem štabu. Sodeloval pri publikacijah Zbornik fotografij narodnoosvobodilnega boja, Ljubljana v ilegali ter Zborniku dokumentov o narodnoosvobodilni vojni, VI. del. — Prispevki za zgodovino delavskega gibanja XI/XII/1971—72 št. 1/2, str. 395 — slika. TV 15 8. avg. 1974 št. 31, str. 11.

LUŽAR FORTUNAT pedagoški pisatelj in zbiralec ljudskega blaga

R. 5. dec. 1870 v Vel. Laščah, u. 27. okt. 1939. V stari Jugoslaviji bil šef prosvetnega oddelka dravske banovine. Pisal je o šolstvu, mlekarstvu, zadružništvu, posojilnicah in bil od 1921 urednik Slovenskega učitelja. — SBL I, str. 687.

LUŽNIK MIRO šolnik, Žagarjev nagrajenec

R. 1. 1923 v Gabrovki pri Litiji. Kot aktivni šolnik, direktor Zavoda za šolstvo SRS in pomočnik zavoda se močno angažiral pri reformi slovenskega šolstva. — Prosvetni delavec 24. jun. 1977 št. 12, str. 3 — slika.

M

MACH IVAN strokovni pisatelj

R. 10. maja 1805 v Libenavi na Češkem, u. 8. dec. 1879 na Vel. Slatniku pri Novem mestu. Oče znanega fizika in filozofa Ernsta Machna. V gozdovih od Slatnika proti Šentjerneju je gojil sviloprejško jamamaj. O tem metulju, ki se je razširil po vsem novomeškem okraju, je napisal nemško brošuro. Tudi Trdina ga večkrat omenja. — Trdina, ZD VI, str. 401; VII, str. 402—3. Kron III/1955, str. 166 (z napačno razbranim nagrobnim podatkom o rojstnem kraju Lichenau, pravilno: Liebenau = Libenava).

MAČEK IVAN — **MATIJA** politični delavec in narodni heroj

R. 28. maja 1908 v Zadobrovi pri Ljubljani. Od 1937 član CK KPS. Med vojno komandant Glavnega štaba NOV in POS, član SNOS in AVNOJ. Odlikovan z redom junaka socialističnega dela. — EJ V, str. 580 — slika.

MAČEK POLDE — **BORUT** revolucionar in spomeničar

R. 12. sept. 1901 v Spod. Zadobrovi pri Ljubljani, u. 11. apr. 1977. L. 1943 je bil izvoljen v Kočevski zbor, sekretar grosupeljskega oz. grosupeljsko-novomeškega okrožja. — Delo XIX/1977 (13. apr.) št. 86, str. 2 — slika. Ko je ko 1970, str. 583.

MAGAJNA BOGOMIR pisatelj in psihiater

R. 13. jan. 1904 v Gor. Vremah, u. 27. marca 1963 v Ljubljani. I. 1930 promoviral na zagrebški univerzi. Iz italijanske internacije se prebil na partizansko ozemlje. Pisal novele, povesti in romane za odrasle, pa tudi za mladino. — Slovenska književnost 1946 — 1965 II, str. 403, I, str. 235.

MAGAJNA FRANCE humorist in urednik

R. 4. marca 1895 (brat Franceta) v Gor. Vremah, u. 17. sept. 1971 prav tam. Hodil na kmetijsko šolo na Grmu (1910—12). — NRazgl 5. nov. 1971 št. 21, str. 643. PČZ 1971 št. 11/12, str. 164 — slika.

MAGERL IVAN šolnik

R. 4. nov. 1880 v Trstu, u. 4. febr. 1932 na Jesenicah. Šolal se na osn. in mešč. šoli v Krš-

kem. Učiteljeval v Svibnem in Krškem. Prizadeval si za ustanavljanje meščanskih šol. — SBL II, str. 6.

MAGOLIČ SREČKO operni pevec

R. 12. avg. 1908 v Litiji. Bil je član zbora ljubljanske Opere in je od 1928 in 1935 veliko nastopal v majhnih operah in operetnih vlogah. — SGL, str. 399.

MAGYAR VIKTOR slikar in ilustrator

R. 1. apr. 1934 v Motniku, pok. 15. nov. 1980 v Grosupljem. Učiteljeval na Čatežu pri Trebnjem (1963—71) in v Grosupljem (1971—74 — Revija »M« 12. sept. 1972 št. 36, str. 12 — slika. Delo 14. nov. 1980 št. 267, str. 22 (osmrtnica).

MAHKOT IVAN pravnik in igralec

R. 12. okt. 1828 v Ljubljani, u. 12. nov. 1901 prav tam. Služboval v Krškem 1862—75, nato do 1883 kot okrajni glavar v Črnomlju. Bil častni občan 23 slovenskih občin. — Pol stoletja..., str. 99.

MAHORČIČ KAREL založnik

R. 22. dec. 1900 v Višnji Gori, u. 13. dec. 1974 v Novem mestu. Izdal zbornika Dolenjska metropola Novo mesto (1930, ur. Anton Podbevšek) ter Gorenjska (1931, ur. Karel Mahorčič). — Dol. list 26. dec. 1974, št. 52, str. 5. Mrliška knjiga na matičnem uradu v Novem mestu (rojstni podatki).

MAJCEN DAVORIN (MARTIN) šolnik

R. 18. okt. 1875 v Bratonečicah pri Ptuj, u. po drugi svetovni vojni v Ljubljani. Poučeval na novomeški gimnaziji slovenščino, nemščino in latinščino od 1903—19. Objavil v šolskih izveštjih dva svoja govora (o Gregorčiču in Vodniku) ter v Ljubljanskem zvonu 1911 Donesek k življenjepisju Janeza Trdine. Marjan Mušič ga šteje med elitne novomeške profesorje. — Stalež 1928, str. 9. 225 let, str. 310. Mušič M.: Novomeška pomlad str. 213, 214, 204 — slika.

MAJCEN FRANČEK partizanski pisatelj, spomeničar

R. 1921 v Borovnikih pri Ptuj. Partizanal po Dolenjskem, kar popisuje v knjigi Tudi beseda je bila orožje. Aktivistovi zapiski (1968). — Navedeno delo, str. 258 — slika.